

Husbygårdsskolan
Box 7006
164 07 Kista

2010-03-30
1 (14)
Dnr: 40-2009:2037

Stockholm Stad
Utbildningsförvaltningen
Box 22049
104 22 Stockholm

Kvalitetsgranskning av i Husbygårdsskolan i Stockholms stad

Skolinspektionens beslut

Husbygårdsskolans rektor har tydliga kunskapsmål för skolan som grundar sig på läroplanen och kursplanerna. Skolinspektionen bedömer dock att rektorn inte i tillräckligt hög grad har lyckats förankra skolans förhållningssätt när det gäller vikten av att ha höga förväntningar, betydelsen av att lärarna utgår från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande, och att läraren tydliggör målen för eleverna. Klassrumsbesöken visar att lärarna sällan använder elevernas egna bakgrunder och erfarenheter i undervisningen. Att flera lärare även ser elevernas bakgrund som hinder i undervisningen kan innebära en risk att skolan missar att ta vara på alla de erfarenheter som eleverna har och som kan vara till nytta för dem i skolarbetet. Det råder inte en samsyn om vilka förväntningar man har på eleverna på skolan. Få lärare utgår från att skolans och undervisningens kvalitet är av avgörande betydelse för elevernas resultat. Många lärare menar att skolan är annorlunda och att eleverna, med hänvisning till deras kulturella och sociala bakgrund, inte kan förväntas prestera lika bra som elever på andra skolor.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer:

- Att rektorn arbetar vidare med att hos lärargruppen förankra målet att anpassa undervisningen efter elevernas bakgrund, behov och erfarenheter. Dessutom rekommenderar Skolinspektionen att skolan arbetar vidare med att utveckla elevernas kunskaper och att öka deras måluppfyllelse.
- Att skolan utvecklar arbetet med att ta tillvara elevers egna erfarenheter i undervisningen och se elevernas bakgrund mer som en tillgång än ett hinder för kunskapsutvecklingen. Vidare rekommenderar Skolinspektionen att skolan ger eleverna verktyg och möjlighet till diskussion och reflektion. Skolinspektionen rekommenderar också att skolans lärare i högre grad varierar sina arbetsmetoder och individanpassar undervisningen.
- Att lärarna förändrar sitt förhållningssätt gentemot eleverna och tydligt förmedlar höga förväntningar på dem. Skolinspektionen rekommenderar därför att diskussioner initieras kring vilka förväntningar personalen har på eleverna och vilket synsätt de har på skolan.

De åtgärder som skolan vidtar med anledning av Skolinspektionens rekommendationer ska redovisas skriftligt senast den 23 augusti 2010.

1 Skolinspektionens granskning av skolor kompensatoriska förmåga i Husbygårdsskolan i Stockholms stad

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Lägggs undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?
- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

Granskningen av Husbygårdsskolan i Stockholms stad ingår i projektet. Utredare Karin Günther och undervisningsråd Sigbritt Gålnander besökte en klass i årskurs 9 i Husbygårdsskolan den 19-21 oktober 2009. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Husbygårdsskolan

En skola med mångfald. Så beskrivs skolan på dess hemsida där man också kallar sig en skola *mitt i Kista och mitt i världen*. De flesta av skolans elever har utländsk bakgrund och har ofta ett annat modersmål än svenska. Skolans rektor har varit rektor på skolan sedan den 1 januari 2009 då Husbyskolan (årskurs 6-9) slogs ihop med Husbygårdsskolan (årskurs F-5). Den nya skolan har 450 elever i två olika lokaler och ligger mitt i bostadsområdet Husby.

Läsåret 2008/09 var det genomsnittliga meritvärdet för årskurs 9 i Husbyskolan enligt Skolverkets uppgifter knappt 158 poäng medan det genomsnittliga meritvärdet i hela riket var nästan 210 poäng. Elever med utländsk bakgrund hade något högre meritpoäng än elever med svensk bakgrund. Omkring 66 procent av eleverna på skolan hade inte nått godkänt i alla ämnen och andelen behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan var knappt 62 procent. I riket som helhet var näsan 89 procent av eleverna behöriga till ett nationellt program.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

Granskningen visar att rektorn vill att alla elever på skolan ska få möjlighet att lära sig på det sätt som fungerar bäst för dem. Vidare anser hon att det är viktigt att målen tydliggörs för eleverna och att lärarna inte nöjer sig med lägsta nivå utan stimulerar eleverna till att gå vidare i sin kunskapsutveckling. Hon betonar att eleverna ska känna sig

uppskattade som människor och att klimatet i skolan ska vara varmt och omhändertagande.

Rektorn tror att skolans svaga resultat delvis beror på att lärarna har för låga förväntningar på eleverna. Hon menar att det saknas en tilltro till elevernas förmåga och att lärarna måste börja se elevernas tillgångar istället för att fokusera på brister. "Vi måste bli bättre på att ta reda på vad eleverna kan. Vi har fokuserat på att eleverna inte kan svenska". Rektorn anser också att skolan behöver arbeta fram ett bättre sätt att bemöta nyanlända elever på.

Flera av lärarna på skolan har svårt att redogöra för vilka frågor rektorn egentligen driver. Ingen nämner vikten av att ha höga förväntningar på eleverna och få tar upp de kurser som personalen har gått för att öka kompetensen kring olika lärtilar. Många av lärarna är överens om att rektorn är inställd på att höja skolans resultat och många är trygga med att så kommer att ske. Flera lärare framhåller att skolan har förändrats till det bättre efter sammanslagningen och under den nya ledningen.

Enligt både lärare och elever är rektorn sällan ute på skolan. Däremot gör en av de biträdande rektorerna klassrumsbesök. Flera lärare och även elever pratar också om den biträdande rektorn som den som känner till verksamheten och har förståelse för situationen på skolan. Rektorn är medveten om att den biträdande rektorn är den som är mest synlig i verksamheten och berättar i intervjun att hon valt att arbeta genom henne.

2.1.3 Rekommendationer

Husbygårdsskolans rektor har tydliga kunskapsmål för skolan som grundar sig på läroplanen och kursplanerna. Skolinspektionen bedömer dock att rektorn inte i tillräckligt hög grad har lyckats förankra skolans förhållningssätt när det gäller vikten av att ha höga förväntningar, betydelsen av att lärarna utgår från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande, och att läraren tydliggör målen för eleverna. Många lärare är inte införstådda och delaktiga i det pågående förändringsarbetet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn arbetar vidare med att hos lärargruppen förankra målet att anpassa undervisningen efter elevernas bakgrund, behov och erfarenheter. Vidare rekommenderar Skolinspektionen att skolan arbetar vidare med att utveckla elevernas kunskaper och att öka deras måluppfyllelse.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter

- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Granskningen visar att många av lärarna är noga med att aktivera alla i klassrummet och att eleverna oftast är engagerade i sitt arbete. Vid några tillfällen förekommer det dock att elever tillåts sitta passiva utan att läraren uppmärksammar detta. Det handlar dels om elever som lyssnar på musik och inte deltar, dels om elever som sitter tysta och väntar på hjälp medan läraren hjälper någon annan elev.

Under de besök som Skolinspektionen gör i klassrummen klargör lärarna sällan vilka mål eller syften lektionen har. Lektionerna har ofta ingen tydlig början eller slut och det är vanligt att eleverna får sluta tidigare än planerat. Elever som har svårigheter kan få extra hjälp medan de som är duktiga ofta lämnas mer åt sig själva. Lärarna ger sällan mer än en förklaringsmodell. Eleverna arbetar mycket med eget självständigt arbete. Ofta handlar det om att läsa sig till kunskap på olika internetsajter eller i utdrag från internet som läraren ger dem.

Skolinspektionen har inte sett något exempel på att eleverna uppmuntras att vara källkritiska eller på andra sätt ifrågasättande. Det finns överhuvudtaget litet utrymme för diskussion, reflektion och alternativa tolkningar. Under de lektioner där lärarna fördelar frågor ges sällan utrymme för mer än ett svar.

Lärarna hjälper eleverna ofta, men förklarar inte alltid vad som är fel. Istället visar de hur eleverna ska göra. Vid ett tillfälle är det tydligt att eleverna inte förstår undervisningen. Läraren fortsätter trots det på samma sätt och hjälper till att fylla i rätt svar i boken. När uppgiften är slutförd med lärarens hjälp får eleverna gå femton minuter tidigare från lektionen.

Det faktum att de flesta eleverna har utländsk bakgrund beskrivs av lärarna ofta som ett problem och ett hinder i undervisningen snarare än som en tillgång. I intervjuerna berättar lärarna att eleverna har dåligt ordförråd och bristande språk, men nämner aldrig att de med sin flerspråkighet och dubbla kulturkompetens sitter på värdefulla kunskaper. Eleverna tycks heller inte vara vana vid att se sina språk som en tillgång. "Det måste vara svårt och förvirrande för eleverna att leva i två kulturer, Det är svårt för oss att på lektionstid få ihop allt detta med kunskaper", förklarar en lärare.

Trots att elevgrupperna på Husbygårdsskolan är små och lärarresurserna stora ser Skolinspektionen inga exempel på individanpassad undervisning i de klassrum som besöks. Det används inte heller flera metoder i undervisningen. Duktiga elever får klara sig själva och undervisningen hålls på vad som beskrivs av en av lärarna som en lagom och grundläggande nivå så att alla ska kunna hänga med. Motsatsen förekommer också, att undervisningen är på en för hög nivå där det framstår som uppenbart för den som iakttar att eleverna inte hänger med och förstår.

Lärarnas förmåga att återkoppla till eleverna är av stor betydelse för elevernas förutsättningar att lyckas i skolan. Det är viktigt att lärarna regelbundet genomför utvärdering och uppföljning av elevernas kunskaper. På Husbygårdsskolan förekommer tydlig återkoppling men även det motsatta, att eleverna inte förstår det som förklaras.

2.2.3 Rekommendationer

Klassrumsbesöken visar att lärarna sällan använder elevernas egna bakgrunder och erfarenheter i undervisningen. Att flera lärare även ser elevernas bakgrund som hinder i undervisningen kan innebära en risk att skolan missar att ta vara på alla de erfarenheter som eleverna har och som kan vara till nytta för dem i skolarbetet.

Skolinspektionen rekommenderar att skolan utvecklar arbetet med att ta tillvara elevers egna erfarenheter i undervisningen och se elevernas bakgrund mer som en tillgång än ett hinder för kunskapsutvecklingen. Skolinspektionen rekommenderar också att skolan ger eleverna verktyg och möjlighet till diskussion och reflektion. Vidare rekommenderar Skolinspektionen att skolans lärare i högre grad varierar sina arbetsmetoder och individanpassar undervisningen.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömning

Både elever och lärare är oroliga för hur det ska gå för eleverna på gymnasiet. Eleverna pratar om att skolan är dålig och att det blir svårt att klara sig på en "vanlig skola" där "alla andra är jättebra". Lärarna tvivlar också på elevernas förmåga att klara sig och flera lärare menar att elever på andra skolor är mer självgående eftersom de har annan kulturell bakgrund och har mer stöd med sig hemifrån. En lärare beskriver eleverna så här: "de har för liten egen kraft, eller egen möjlighet ska jag säga". Några nämner också att det finns föräldrar i området har orimligt höga krav på sina barn som rimmar illa med elevernas resultat i skolan. En lärare ser det som ett problem att så många elever vill bli läkare och advokater och försöker istället få dem att få upp ögonen för hantverksyrkena. Då skulle de ha en färdig utbildning efter gymnasiet, vilket enligt lärare är vad många av dem kommer att orka med och klara av.

Granskningen visar att det i skolan är vanligt med föreställningar om att eleverna är annorlunda. Lärarna pratar generellt om Husby som ett område skilt från övriga Sverige och om Husbygårdsskolan som en "invandrarskola" som inte kan jämföras eller jämföras med "vanliga svenska skolor". När elevers bakgrund ses som en belastning

för dem själva och som ett hinder i undervisningen blir den också en orsak till att förvänta sig låga resultat. Frånvaron av höga förväntningar är relaterad till den brist som Skolinspektionen finner i skolans förmåga att ta tillvara elevernas egna erfarenheter och bakgrunder i undervisningen.

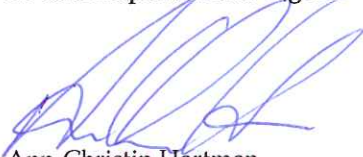
2.3.3 Rekommendation

Det råder inte en samsyn om vilka förväntningar man har på eleverna på skolan. Få lärare utgår från att skolans och undervisningens kvalitet är av avgörande betydelse för elevernas resultat. Många lärare menar att skolan är annorlunda och att eleverna, med hänvisning till deras kulturella och sociala bakgrund, inte kan förväntas prestera lika bra som elever på andra skolor.

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna förändrar sitt förhållningssätt gentemot eleverna och tydligt förmedlar höga förväntningar på dem. Skolinspektionen rekommenderar därför att diskussioner initieras kring vilka förväntningar personalen har på eleverna och vilket synsätt de har på skolan.

I ärendets slutliga handläggning har Sigbritt Gålnander deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Karin Günther
Utredare

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt provas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder provas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar**Framgångsrika skolor**

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.³ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.⁴

³ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

⁴ Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.⁵

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁶ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁷ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁸

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁹

⁵ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁶ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁷ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁸ Grosin (2004)

⁹ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.¹⁰ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.¹¹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹²

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹³ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹⁴

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹⁵

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt

¹⁰ Monroe, L (1997)

¹¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹² Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹³ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹⁴ Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹⁵ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur. Stockholm.

begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁶ Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁷

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁸

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁹ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.²⁰

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i

¹⁶ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁷ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁸ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁹ Skolverket (2008)

²⁰ Skolverket (2008)

den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inlåsningseffekter uppstå."²¹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

²¹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.